

ANDIJK

Nationaal Zaadteeltmuseum en Poldermuseum 'Het Grootslag'

Molenhoek 300, 1619 EG Andijk
Telefoon 02289-2227

openingstijden
mei-september
woensdag-zaterdag 14.00-17.00 uur
oktober-april
zon-en feestdagen 14.00-17.00 uur

Hal met centrifugaalpomp van het buitenwerkingsgestelde gemaal Het Grootslag.

De polder Het Grootslag, zich uitstrekkend tussen Enkhuizen, Medemblik en Hoorn, is door een ingrijpende ruilverkaveling in 1973 veranderd van een 'vaarpolder' in een 'rijpolder'. Daarbij werd ook het oude bemalingsstelsel gewijzigd: het gemaal Het Grootslag I werd vervangen door een nieuw bemalingswerktuig, dat geplaatst is vlak naast het oude. Nadat de gemeente het oude gemaal had aangekocht ten behoeve van de Stichting Oud-Andijk, konden reeds geruime tijd bestaande plannen voor een lokaal museum worden gerealiseerd. Een van de machines werd gesloopt, maar een centrifugaalpomp werd gehandhaafd als object ter herinnering aan de bemalingsgeschiedenis.

In het museum spelen drie aspecten een rol: de bewoningsgeschiedenis, de agrarische geschiedenis en de waterbeheersing van het gebied.

De bewoningshistorie gaat terug tot Jonge Steentijd, en loopt door via Bronstijd, IJzertijd en met recente bodemvondsten tot in de moderne tijd. Er is een verzameling archeologica bijeengebracht uit de talrijke vondsten, die bij de ruilverkaveling van de polder Het Grootslag aan het licht zijn gekomen. Daarnaast is een collectie werktuigen bijeengebracht, die vooral betrekking heeft op de tuinbouw, die in dit gebied de laatste decennia een belangrijke rol speelt. De werktuigen worden getoond met afbeeldingen van de wijze waarop deze werden gebruikt.

Wat betreft de bemalingsgeschiedenis is er een maquette te zien van de oude situatie, toen de polder met molens werd bemalen. Verder is er de pomp die deel uitmaakte van het meer recente systeem van bemaling, voordat de ruilverkaveling opnieuw veranderingen bracht. Zoals dat gebruikelijk was in





● *verzicht van de hal met tuinbouw-gereedschappen.*

een gemaal hangen borden met de namen van belangrijke leden van de polderbesturen uit het verleden aan de wand. Voorts zijn er modellen van polderschuiten opgesteld die werden gebruikt voor transport van produkten en voor baggerwerk.

In dit kader wordt de zaadteelt behandeld, die thans zo'n belangrijke plaats inneemt in de agrarische sector van dit gebied. Aanvankelijk waren veehouderij en akkerbouw de belangrijkste middelen van bestaan. Na 1830 werden die verdrongen door de groenteteelt en de zaadteelt. De bakermat van die zaadteelt is vooral Andijk, waar aanvankelijk alleen zaden werden geteeld voor eigen bedrijf en later in uitgebreider vorm voor de handel.

Toen de spoorlijn Enkhuizen-Amsterdam in 1885 tot stand kwam, gingen zaadbedrijven uit Andijk zich te Enkhuizen vestigen.

De zaadteelt is in Nederland uitgegroeid tot een economisch belangrijke bedrijfstak. Het Bedrijfschap voor de zaadteelt, de organisatie van de Nederlandse Zaadteelt (NTZ), toonde belangstelling om met een permanente expositie aandacht op zijn werk te vestigen. Er kwam een samenwerkingsverband tot stand met de Stichting Oud-Andijk en de Vereniging Vrienden van Oud-Andijk, waardoor het gebouw van het voormalige gemaal een meer dan lokale bestemming verkreeg. Naast het poldermuseum wordt nu ruimte gemaakt voor een presentatie van de zaadteelt in geheel Nederland. Een uitstekende combinatie met wat er reeds was. Er wordt een beeld gegeven van de geschiedenis van de zaadteelt, beginnend met de late Middeleeuwen en de periode van zestiende en zeventiende eeuw toen verschillende

geleerden zich zeer interesseerden voor de plantkunde en beschrijvingen en afbeeldingen maakten van uitheemse gewassen. Er waren schilders, die zich specialiseerden in het schilderen van bloemen en planten. De overzeese handel stimuleerde dit, vooral in de zeventiende eeuw met de handelscompagnieën, die talloze schepen in de vaart brachten op Oost en West. In de achttiende eeuw werden, naast grove groenten, fijne zaden geteeld en kwam wetenschappelijk onderzoek op dit terrein van de botanie tot ontplooiing: bloemen- en kruidenteelt in tuinen, mede ten behoeve van de geneeskunde.

In Andijk begonnen bepaalde families zich eertijds meer en meer bezig te houden met de teelt en de handel van tuinzaden. Op den duur ontstonden daaruit specialistische bedrijven, waardoor de tuinbouwzaadteelt landelijk en internationaal faam verwierf.

Er ontstonden meer zaadteeltgebieden elders in het land en er kwamen regelingen tot stand voor de handel en de controle op kwaliteit. Vakmanschap werd steeds meer vereist in dit type vermeerderingsbedrijven met allerlei technische ontwikkelingen op het gebied van het schonen van de geproduceerde zaden en het selecteren voor behoud van een constante kwaliteit. Onderzoeklaboratoria voor ziekten en plagen en ook voor technische ontwikkelingen werden opgezet. Bodem- en bemestingsonderzoek, klimaat-(kassen) en waterbeheersing werden belangrijke facetten van de bedrijfsvoering, evenals de mechanisatie in het veld en in de kassen.

In het museum te Andijk presenteert de Nederlandse zaadteelt zich vanuit een historisch perspectief: de ontwikkeling van een specialistisch agrarisch bedrijf vanaf de late Middeleeuwen tot heden. Deze presentatie wordt ondersteund door een dia-klankbeeld.